
MATTHIEU AIKINS
NAZÍ SE VODY NEBOJÍ
Po pašerácké stezce z Kábulu do Evropy
xyz

Nazí se vody nebojí

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

xyz

Matthieu Aikins
Nazí se vody nebojí – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

MATTHIEU AIKINS

NAZÍ SE VODY NEBOJÍ

Copyright © 2022 by Matthieu Aikins
Illustrations © Martina Shořovská, 2026
Translation © David Feiferlík, 2026
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2026

ISBN tištěné verze 978-80-267-7160-9
ISBN e-knihy 978-80-267-7163-0 (1. zveřejnění, 2026) (Pdf)
ISBN e-knihy 978-80-267-7169-2 (1. zveřejnění, 2026) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-267-7170-8 (1. zveřejnění, 2026) (mobi)

MATTHIEU AIKINS

NAZÍ SE VODY NEBOJÍ

Po pašerácké stezce z Kábulu do Evropy

xyz

OBSAH

ČÁST 1: **VÁLKA /8**

ČÁST 2: **CESTA /80**

ČÁST 3: **TÁBOR /192**

ČÁST 4: **MĚSTO /256**

Epilog **/332**

Poznámka o zdrojích a metodách **/333**

ČÁST 1: **VÁLKA**

Kapitola **1**

Za rozbřesku jsem se opřel o okno a podíval se dolů na hory. Letěli jsme vstříc vycházejícímu slunci a jeho paprsky osvětlovaly zemi pod námi – hnědou zvlněnou krajinu protínala zelená údolí posetá malými vesničkami, do kterých se stále sjíždělo na oslech. Byli jsme blízko křižovatky Afghánistánu, Íránu a Turkmenistánu, ale kterou zemi jsem viděl pod sebou, jsem nedokázal říct. Na mém okénku se vytvořila námraza, zbarvená rozbřeskem dorůžova, do stejné barvy, jakou musela mít pro lidi na zemi stopa za naším letadlem.

Zabořil jsem hlavu do opěrky a zavřel oči. Do Kábulu, kde na mě čekal přítel Omar, zbývalo ještě několik hodin cesty. Představoval jsem si jeho tvář, když mě tehdy v létě vysadil na letišti, náhle prosebnou, jakmile jeho ruka sevřela tu mou: „Vrať se, bratře. Neopouštěj mě. Všichni ostatní odcházejí."

V letadle byl klid. Těch pár cestujících, na které jsem dohlédl, bylo schoulených nebo rozvalených různě po sedadlech. Věděl jsem, že tato prázdná místa budou při návratu do Istanbulu zaplněna Afghánci prchajícími před válkou. Moje místo možná obsadí

někdo, kdo se chystá přeplout vodu v malém gumovém člunu. Tisíce uprchlíků se teď každý den vyloďovaly na řeckých ostrovech a mnoho dalších bylo na cestě. Byl konec října 2015 a toho podzimu se stalo něco zázračného: pod tíhou lidí se hranice otevřela.

Válka, která se na Blízkém východě rozšířila a způsobila, že miliony lidí přišly o střechu nad hlavou, vyvolávala po léta tlak. Lidé na lodích byli většinou Syřané, Afghánci a Iráčané a velkou část tvořily ženy a děti. Nebyl způsob, jak je zastavit, snad kromě zastřelení. Z Řecka mířili na sever přes Balkán, zaplňovali náměstí měst, byli podívanou ve zprávách, krizí. Aby se Evropská unie sama od sebe nerozpadla, Německo pozastavilo platnost svých pravidel a nechalo migranty projít; ostatní země ho následovaly a nyní bylo pět hranic mezi Athénami a Berlínem otevřených. Obrazovky po celém světě ukazovaly masy lidí procházející otevřenými hranicemi, důkaz nemožného, jasný zvuk oznamující svobodu pohybu – pro některé sen, pro jiné noční můra.

Nikdo nevěděl, jak dlouho bude ten zázrak trvat. Na malých člunech se nyní každý den vyloďovalo víc než pět tisíc lidí. Do Evropy jich měl připlout milion.[1]

A Omar a já jsme se chystali přejít s nimi.

❖ ❖ ❖

Rozhodli jsme se už dřív v létě. Omar potřeboval utéct ze své země a já jsem ho nemohl opustit, tak jako jsem opouštěl Afghánistán, vyhořelý po sedmi letech. Znal jsem ho od začátku svého pobytu tady. O životě na Západě snil už od dětství, kdy vyrůstal jako uprchlík v Íránu, ale jeho touha zesílila, když se země znovu ponořila do občanské války a jeho město bylo zničeno bombardováním. Takže v srpnu, když jsem se vrátil domů do Kábulu

1 Data Portal UNHCR, Data o příjezdech po moři, Řecko.

z mise v Jemenu, jsem na svého přítele myslel. Žádný plán jsem ještě neměl, ale myšlenka se rýsovala. Potřebovali jsme si s Omarem promluvit.

Vítejte na mezinárodním letišti Hamída Karzáího. U imigrační přepážky jsem odevzdal pas a položil konečky prstů na zeleně svítící biometrický skener, pak jsem přešel k pásu se zavazadly, vzal si kufr a odvezl ho k rentgenu. Policista u monitoru hledal dva tvary: zbraň nebo láhev. Alkohol byl v Afghánské islámské republice zakázaný, s výjimkou ambasád, mezinárodních agentur a zahraničních návštěvníků, kteří si směli přivést každý dvě drahocenné láhve. Zvedl jsem svůj kufr na pásový dopravník spolu s taškou se skotskou a ginem z bezcelní prodejny v Istanbulu a přešel na druhý konec, přičemž jsem nacvičoval své odpovědi.

Moji předkové pocházejí z Japonska a Evropy, ale já vypadám úplně jako Afghánec: mandlové oči, černé vlasy, nepoddajný plnovous. Hraničáři mě proto vždy považovali za místního obyvatele s *haram* kontrabandem – lukrativní úlovek, protože zabavený alkohol by pravděpodobně skončil na černém trhu. V průběhu let se moje znalost darí zlepšila, což jenom znepříjemňovalo konverzaci:

„Bratře, chceš mi říct, že nejsi Afghánec?"

„Ne, pane," říkal jsem a škrábal se přes pás s doklady dřív, než mi policista stačil vytrhnout lahve, „podívejte se na moje jméno, já ani nejsem muslim – promiňte."

Před terminálem jsem se nadechl suchého letního vzduchu. Od Jemenu jsem toho moc nenaspal, ale únava mě opustila, když se mi začal před očima rýsovat Kábul: vzdálené sněhové čepice Hindúkuše, slumy na úbočí kopců, hlídkovací balon, vozidlo Humvee s otočnou střeleckou věží namířenou na bránu. Na parkovišti jsem našel zlatou Toyotu Corollu a za jejím volantem, poslouchající rádio, se staženým okénkem a zapálenou cigaretou, seděl můj přítel Omar. Uviděl mě a vystoupil: vyšší než já,

ramenatý, s živým úsměvem a čelem pokrytým vráskami. Když jsme se objali, v horku mě jeho strniště píchalo do tváře; byl cítit kolínskou a kouřem. Omar mi vytrhl tašky z ruky a naložil je do kufru auta. Vyjeli jsme na letištní kruhový objezd, do víru taxíků, obrněných terénních aut, autobusů, křičících policistů, žebráků klepajících na okna, podomních obchodníků s telefonními kartami a ozdobami na palubní desky. Omar si to s corollou šinul kupředu, tiše nadával, jednu ruku měl na volantu a druhou svíral cigaretu, čas od času ji přidržel mezi rty, aby si prohrábl vlasy. Teprve když jsme vjeli na letištní dálnici s dlouhým úsekem obrovitých svatebních síní podél cesty, jsme měli konečně čas si v klidu popovídat.

„Je dobře, že ses vrátil, *baradare*," řekl v Darí. Usmál jsem se. Věděl, že mi končí nájemní smlouva a že jsem se vrátil, abych vyklidil dům. Jeho zahraniční přátelé nebyli jediní, kdo utekl. To bylo léto *raftan, raftan* – pohyb, pohyb. Afghánci ztráceli naději a zdálo se, že se velká část města stěhovala. Střední třída utratila své úspory za letenky a víza do Turecka, mladí muži zaplnili autobusy do jižní pouště poblíž Íránu. Jeho vlastní rodina odjížděla: čtyři z jeho sourozenců už byli v Evropě. Omar měl dlouho v plánu emigrovat do Ameriky prostřednictvím speciálního imigračního víza, programu vytvořeného Kongresem, jenž měl být odměnou pro loajální afghánské a irácké zaměstnance – šťastný konec pro pár lidí, který měl uklidnit americké svědomí.[1] Omar by měl splňovat podmínky; sloužil v boji po boku speciálních jednotek a pracoval pro USAID a odminovací firmu. Ale když mi poslal svou žádost e-mailem, bylo mi jasné, že má problém. Potřeboval nejrůznější papíry, které ho za ta léta ani nenapadlo shromažďovat: doporučující dopisy od nadřízených, kopie smluv jeho firem s americkou vládou. Jak měl vypátrat kapitána zelených baretů, kterého znal

1 Special Immigration Visa: Emmarie Huetteman, „They Will Kill U': Afghan Translators Plead for Delayed U.S. Visas," New York Times, 9. duben 2016.

jen křestním jménem? Nebo získat dokumenty od odminovací společnosti, která zanikla?

Ahoj, můj drahý a milý bratře, napsal mi, když jsem byl v zahraničí. *Doufám, že jsi v pořádku a daří se ti dobře. Prosím, popřej mi hodně štěstí a najdi způsob, jak můžu získat vízum do USA a přestěhovat se tam. Jsem už opravdu unavený ze života tady.*

Poslali jsme všechno, co měl. Trvalo dva roky, než přišla odpověď:

S lítostí vám oznamujeme, že vaše žádost o schválení vedoucího mise (VM) k podání žádosti o zvláštní přistěhovalecké vízum (ZVV) byla zamítnuta z následujících důvodů: chybí dostatečné podklady pro rozhodnutí…

Když se jeho sen o Americe rozplynul, zůstaly Omarovi stejné vyhlídky jako jeho rodičům a nejmladší sestře, kteří stále zůstávali v Kábulu: cestovat s pašeráky do Evropy. Byla to dlouhá a nebezpečná cesta přes hory a moře. Tehdy jsem dostal nápad. Pokud se Omar chystal na tuto cestu, pak jsem chtěl jít s ním a napsat o tom. Vzhledem k riziku únosu nebo zatčení bych se musel přestrojit za afghánského uprchlíka. Takto jsem mohl nahlédnout do migrantského podsvětí přímo zevnitř. A nemusel bych tu nechat svého přítele. Pomáhali bychom si navzájem a já bych všechno financoval.

Omar chvíli mlčel, když jsem mu plán vyložil. Právě jsme parkovali před mým domem. Poznal, že to myslím vážně. Pak se usmál. „Samozřejmě že můžeme jít spolu."

„Určitě?"

„Ano, bratře."

„Dobře," řekl jsem. „Kdy můžeme vyrazit?"

Povzdechl si. Předpokládal jsem, že je připravený, ale nebylo to tak jednoduché. Nejdřív musel dostat ze země své rodiče. A byl tu ještě někdo další: Lajla, dcera jejich domácího. Pocházela z bohaté šíitské rodiny; Omar byl sunnita a jediné, co měl, byla corolla. Scházeli se tajně už několik let, ale já jsem si neuvědomil,

že to mezi nimi začalo být vážné. Řekl mi, že ji miluje a chce si ji vzít. Kdyby dostal vízum do Ameriky, měl by její rodině co nabídnout. Mohl ji tam legálně vzít s sebou. Teď se musel nejdřív dostat do Evropy, získat azyl a pak se pro ni vrátit. Ale zatímco bude pryč, její otec by se ji mohl pokusit provdat za někoho jiného; Lajla mu řekla, že může patriarchovo rozhodnutí oddálit, ale nemůže se mu vzepřít.

To bylo jeho dilema: aby získal Lajlu, musel by Omar odejít a riskovat, že ji mezitím ztratí.

❖ ❖ ❖

Toho srpnového dne, kdy jsme vyložili zavazadla a vyrazili do města, se oteplilo, ale než jsme se vrátili ke mně domů, byla už zase tma a chladno. V sousedství jako obvykle nešel proud. Když jsme přijížděli, viděl jsem, že okna v patře nad zdí dvora jsou tmavá, a napadlo mě, jestli je někdo doma. Jakmile ale Omar zatroubil, starý Turabaz, náš strážný, nám za hlasitého skřípění bránu otevřel. Zatímco jsme parkovali, hlídací pes štěkal a div nepřetrhl řetěz.

V Kábulu jsem bydlel v několika různých domech, ale tenhle byl první, který jsem si zařídil sám. Před několika lety jsem se sem přestěhoval s dalšími třemi cizinci. Společně jsme to tady zrekonstruovali, zasadili jsme na zahradě růže, pořádali jsme večírky a pak všichni mí přátelé jeden po druhém opustili zemi. Většina expatů nepřijela do Afghánistánu na dlouho. Přijeli za dobrodružstvím nebo vydělat peníze.

Vystoupil jsem z auta a posvítil si na trávník, který byl zažloutlý a samý drn. Kůlna, kde jsme kdysi destilovali vodku, byla plná odpadků. Jedny z dveří, vedoucích na ulici, někdo kvůli bezpečnosti nahrubo zazdil. Fenka, ze své podstaty divoká, měla srst slepenou špínou a bez sebe nadšením mi olizovala dlaně, když jsem se k ní přikrčil. „Copak se o ni nikdo nestará?“ Vyštěkl jsem na starce.

Našel jsem Omara, jak dřepí u našeho starého plynového generátoru. Zkoušeli jsme ho nastartovat, nadávali jsme, ale nešlo to, tak jsme chodili z místnosti do místnosti s baterkou a zkoumali vybavení domu. Chtěl jsem to všechno prodat a peníze dát Turabazovi, protože ten bude brzo bez práce – i když bazary v Kábulu byly přesycené zbožím od emigrantů, kteří rozprodávali své domácnosti. Omar nám pomáhal se stěhováním a přesně si pamatoval, o kolik jsme každou věc přeplatili.

„Za tohle jsi utratil sto dolarů," řekl a posvítil na zaprášenou polici z dřevotřísky. „Teď by to bylo tak za pět."

Když odešel do kuchyně, posadil jsem se v obývacím pokoji ke stolu. Začínal jsem pociťovat jet lag. V šeru byly skvrny na koberci jen slabě patrné. Jednu jsem otřel špičkou nohy – červené víno. Tohle byla naše pracovna, tady jsem napsal spoustu svých povídek, v zimě tu syčelo plynové topení a v létě byly dveře zase otevřené do zahrady. Když jsme pořádali večírky, srazili jsme k sobě stoly a vytvořili z nich bar, záhy ulepený od domácího punče. Tančili tu spolu lidé z celého světa. Říkali jsme tomuhle kraji domov – teď jsme ho opouštěli jako ulitu, kterou jsme přerostli.

Po inventuře jsme s Omarem vzali fenku na procházku. Turabaz ji pojmenoval *Baad*, což v perštině znamená vítr. Byla z většiny německý ovčák, myslím, a já jsem se s ní ve městě rád předváděl kvůli počínajícímu problému se zločinností. Když jsme šli po ulici, děti křičely *gorg*, vlk, když viděly její ostrý výraz. Byla mazlivá, ale těžko se cvičila kvůli zvláštnímu tiku z nějakého štěněčího traumatu. Při sebemenším tlaku na zadní končetiny se honila za ocasem v chrčivé smyčce, která připomínala hada Ourobora, požírajícího vlastní ocas. Jeden z mých, nyní už odstěhovaných, spolubydlících si ji z rozmaru pořídil, když jsem byl mimo město. Musel jsem vymyslet, co s ní bude.

Kábulské ulice byly v noci prázdné. Přešli jsme na kopec Kolola Pushta, což jsou vlastně dvě mohyly se hřbitovem na jedné straně

a na druhé straně pevností s hliněnými zdmi, kterou postavili Britové v 19. století a kde teď sídlí jednotka afghánské armády. Baad čmuchala u okapu, Omar šel vpředu a šeptal do telefonu své milé. Říkal Lajle, že se rozhodl odejít a stát se uprchlíkem, ale až poté, co se zasnoubí. Chystal se požádat jejího otce o její ruku s příslibem, že dostane azyl a přiveze si nevěstu do Evropy. Varoval mě, že přesvědčit patriarchu může chvíli trvat. Řekl jsem, že budu trpělivý. Stejně jsem musel zpátky do USA, abych dokončil práci pro časopis, ale v říjnu se vrátím. Omar už v tu chvíli bude jistě připraven.

Cesta se vinula mezi náhrobky, rozeklanými kameny s přivázanými klacky a hadry. Naproti nám se za pouličními světly rýsoval obrys pevnosti. Z temnoty hřbitova se ozval skřípavý kašel a pak zápach hašiše. Pevně jsem sevřel vodítko. Ať Omar získá svou milou, pomyslel jsem si. Potřeboval jsem čas, abych se připravil na přechod přes hranice jako Afghánec; až dosud jsem procházel s americkým a kanadským pasem. Svět plný hranic. A nebyly to jen kontrolní stanoviště a ploty; byly tu zákony a sledovací sítě a další neviditelné hranice vytyčené vlastními zájmy – koleje, po kterých běžel náš život, hranice naší představivosti. *Zeď je také uvnitř každého z nás*,[1] napsal John Berger.

Na vrcholu kopce jsme vešli na mýtinu obklopenou stromy. Na severu bylo vidět až za Qasabu, kde se po strmých kopcích uzavírajících hlavní město plazily chudinské čtvrti, z nichž mnohé provizorní domy už byly elektrifikované. Omar dokončil svůj hovor a teď jsme spolu stáli na okraji a upřeně hleděli ven.

„Když jsme sem přišli poprvé, nebyla tady žádná světla," řekl.

V roce 2002 se jeho rodina vrátila z exilu do zničeného hlavního města, do uliček z trosek a budov s dírami po střelách zakrytými roztrhanými závěsy. Lidé však měli naději. Od té doby Kábul zaplavily betonové budovy, vyrostla nákupní centra a neonové

1 John Berger, Hold Everything Dear: Dispatches on Survival and Resistance (New York: Vintage, 2008), 94.

benzinové pumpy, ale sen o míru se rozplynul. Na venkově zuřila válka a blížila se do hlavního města. A přesto v noci nebylo vidět zdi chránící budovy proti výbuchu ověšené stočeným ostnatým drátem ani nevybetonované ulice. Město bylo zalité světlem.

„Je to nádhera," řekl jsem.

„To je. A dá-li Bůh, bude to jednoho dne lepší."

„Ale jsi připraven odejít?"

Když se ke mně otočil, poznal jsem, že je unavený.

„Tady pro mě není žádná budoucnost. Ty máš dobrou práci, máš doklady, můžeš cestovat, kam chceš." Podíval se na město. „Jediné, co mám já, je šance."

Kapitola **2**

Když jsem koncem října letěl prázdným letadlem z Istanbulu zpátky do Kábulu, zjistil jsem, že pás na zavazadla je obklopený muži v bílých hábitech, kteří vykládají nádoby se zamzamskou svěcenou vodou, přivezenou z Mekky. Pouť hadždž v roce 2015 byla katastrofou, při níž zahynuly víc než dva tisíce lidí během tlačenice a další stovka při zřícení jeřábu patřícího saúdské společnosti Binladin Group.

Jako obvykle jsem prošel skenerem a vydal se na parkoviště najít Omara. Stráže na letišti vypadaly nervózně; o několik týdnů dřív Tálibán dobyl Kunduz, pohraniční město poblíž Tádžikistánu. Vládní obrana se pod nečekaným útokem zhroutila a povstalci poprvé od roku 2001 vztyčili v hlavním městě provincie svůj bílý prapor. Proud vysídlených lidí zamířil po dálnici na jih do Kábulu, cestou šířil paniku a přidával na tempu exodu, který byl od otevření hranic v Evropě už tak zběsilý.

Jako zázrakem jsme měli volnou cestu, přesto mi Omar během jízdy vysvětloval, že stále nepředložil návrh Lajlině rodině ani nevyřešil odjezd svých rodičů. Potřeboval víc času. To ale nevadilo, protože

jsem chtěl v Afghánistánu napsat poslední společný příběh. Během pádu Kunduzu došlo k šokujícímu incidentu; tým amerických speciálních jednotek, bojující po boku afghánských vojáků o znovudobytí města, si vyžádal letecký úder na nemocnici Lékařů bez hranic, kterou zničil a zabil čtyřicet dva lidí.[1] Armáda tvrdila, že šlo o nehodu, ale já věděl, že místní úřady chovají vůči nemocnici zášť za to, že ošetřuje zraněné povstalce, a chtěl jsem to vyšetřit. Potřeboval jsem Omara jako řidiče; jeli bychom do Kunduzu společně a já bych pak mohl dokončit článek do časopisu, zatímco on by vyřešil věci s Lajiným otcem i se svou vlastní rodinou. Pak bychom odjeli do Evropy.

❖ ❖ ❖

S Omarem jsem spolupracoval už od své první velké reportáže v Afghánistánu, což bylo skoro před sedmi lety. Bylo jaro 2009 a mně bylo čtyřiadvacet. Právě jsem dostal od časopisu *Harper's* úkol napsat profil plukovníka Abdula Raziqa, velitele pohraniční policie, který byl klíčovým spojencem americké armády a o němž se říkalo, že je ve spojení s pašeráky drog.[2] Chtěl jsem se podívat do Raziqovy frontové provincie Kandahár, ale časopis si nemohl dovolit žádného ze zavedených dodavatelů v hlavním městě, kteří si za práci na nebezpečném jihu účtovali stovky dolarů denně, pokud vůbec byli ochotní tam jet.

Bydlel jsem v hotelu Mustafa v centru města, a když jsem vysvětlil svou situaci Abdullahovi, zachmuřenému manažerovi, řekl mi, že zná toho pravého, bývalého vojenského tlumočníka, který taky začínal s novinařinou. Tak jsem jednoho dne vešel do haly a tam na mě čekal kluk zhruba v mém věku. Omar vyskočil a přitiskl svou drsnou dlaň na mou. „Rád tě poznávám, brácho," řekl. „Pojedu s tebou do Kandaháru, žádný problém."

1 Matthieu Aikins, „Doctors With Enemies", New York Times Magazine, 22. května 2016.
2 Matthieu Aikins, „The Master of Spin Boldak", Harper's, prosinec 2009.

Bylo poledne a on se mě zeptal, jestli mám hlad. Vyšli jsme na uzavřenou ulici, kterou hotel Mustafa sdílel s indickým velvyslanectvím, místem, jež hosty chránilo před únosy, ale zároveň je vystavovalo občasnému výbuchu bomby v autě. Omarova corolla stála nedaleko. Do restaurace to bylo kousek, ale provoz po rozježděných prašných ulicích kolem parku Šahr-e Nau byl plíživý.

„Kandahár je v prdeli," řekl mi, jeho angličtina byla plynulá a prošpikovaná drsnými výrazy, které se naučil od vojáků. „Byl jsem tam s koaličními silami." Na jihu působil už tři roky, na misích s Američany, Kanaďany a Brity, ale nebezpečné hlídky a nudný život na základně ho už unavovaly.

Stejně jako já, i Omar byl 11. září v posledním ročníku střední školy a americká invaze, která následovala, poznamenala jeho generaci jako předěl mezi dětstvím a dospělostí. S rodinou se vrátil z exilu a toužil se podílet na slibované nové éře míru a obnovy, ale země byla v troskách a práce se hledala těžko. Slyšel, že zahraniční vojáci dole v Kandaháru dobře platí, a jednoho dne v roce 2006 nasedl na autobus, aniž rodině přesně řekl, kam má namířeno.

Neuměl moc paštunsky, jazykem jihu, ale hned ho zaměstnala jedna ze společností, které dodávaly tlumočníky cizincům. Omarovo první působiště bylo u Kanaďanů a jeho nástupní plat byl šest set dolarů měsíčně – šestinásobek toho, co bral obyčejný afghánský voják.[1] Spolu s ostatními tlumočníky bydlel na obří základně, která vyrostla v poušti u letiště – kilometry hliněných bariér HESCO a ostnatého drátu, síť obytných kontejnerů a prašného štěrku odrážejícího ostré sluneční světlo. Omar žasl nad mohutnou obrněnou technikou a tryskáči, které vám při přistávání rozdrnčely zuby v hlavě, nad nekonečnými paletami limonád a mražených steaků a generátory, které hltaly palivo ve dne v noci,

1 Ministerstvo obrany, Zpráva o pokroku v oblasti bezpečnosti a stability v Afghánistánu, červen 2008, 20.

aby poháněly klimatizace – vše sem bylo dovezeno pestrobarevně ozdobenými kamiony z pakistánských přístavů.

Západáky vídal v televizi už jako malý kluk, ale poprvé je viděl zblízka. Omar se, stejně jako ostatní tlumočníci, naučil vzbuzovat důvěru tím, že přejímal vojenský slang, hladce se holil, nosil sluneční brýle, respektoval pravidla a přebíral jejich postoj k nepřátelům. Bylo mu to přirozené, protože Kanaďany měl rád. Věděl, že přicházejí ze země hojnosti, ale připadali mu velkorysejší a poctivější než lidé, mezi nimiž vyrůstal jako uprchlík v Íránu a Pákistánu, kde z nouze a strachu dovedli lidé zradit i vlastní rodinu. Kanaďané se s ním dělili o cigarety, dávali mu zimní bundy a boty z materiálů, které na sobě nikdy neměl. *Jejich oči byly plné* – jak zní perské přísloví. Cizinci říkali, že přišli bojovat s terorismem a pomoci jeho zemi. A on jim věřil.

Tálibán byl na vzestupu ve vesnicích a zemědělských oblastech v okolí města. Z vrtulníku vypadalo údolí Pandžvái jako ostrý zelený pruh uprostřed pouště – hliněné kanály lemované moruší. Řady granátovníkových sadů, každý pozemek ohrazený hliněnou zdí, s krávou a pár ovcemi, hlídacím psem, obdělávaný drobnými zemědělci, většinou nájemníky. Potili se pod přilbami a neprůstřelnými vestami a sestupovali po náspech, jejichž měkká půda mohla skrývat kanystry s podomácku vyrobenou výbušninou – říkali tomu loterie o nohy. Při raziích v malých usedlostech bylo někdy třeba zastřelit psa, pak prohledali pár plechových kufrů a nějaké povlečení, bajonety propíchávali a detektory kovů prozkoumávali dvorky, zatímco ženy a děti tiše vzlykaly vedle zamračených mladíků s podezřele hebkými dlaněmi a starců, kteří kdysi stejně přivřenýma očima sledovali Sověty a ti jim pohled opětovali.

Přes den hlídkovala kanadská pěchota v doprovodu afghánské armády a policie, ale noc patřila povstalcům a cizincům, kteří je lovili, vousatým mužům, jež Omar občas vídal se zajatci se zaváza-

nýma očima, což byla jedna z těch věcí, na které se nikdy nesměl zeptat. Tálibán bral i zajatce, kolaboranty, kteří byli souzeni mobilními soudy šaría; jiní byli označeni k likvidaci. Tři z jeho kolegů tlumočníků byli zastřeleni za městem; dalších pět zahynulo, když jejich autobus zasáhla bomba cestou na základnu.[1] Matka ho prosila, aby toho nechal, ale on se stále vracel do Kandaháru a Helmandu a získával práci u Britů a Američanů. Tlumočníci neprošli bojovým výcvikem, ale byli součástí války.

Jeho první bitva přišla, když Kanaďané zahájili ofenzivu do údolí.[2] Jeho četa byla přidělena na pevnůstku v Pandžvái – pár hliněných náspů uprostřed vinic. Druhou noc, kterou strávil ve snaze udržet se v teple uvnitř obrněného vozidla, řekl Omarovi jeden voják, aby vystoupil, a podal mu pušku.

„Dokážeš se tím bránit?" zeptal se Kanaďan. Zněl ustaraně. „V okolí je spousta zlých lidí."

Uchopil chladný plast modelu C7. V Íránu učili děti ve škole střílet z kalašnikovů pro případ, že by tam někdy vtrhli Američané. Tahle puška nebyla tak odlišná.

Umístili ho do perimetru se zbytkem čety, třiceti muži a zdravotnicí. Ve tmě venku se shromažďoval neznámý počet tálibánců, kteří se chystali přepadnout jejich izolovanou pevnůstku. Schoulil se za náspem. Někdo zakřičel, že povstalci se je pokoušejí obejít z boku, a začala střelba: kulky svištěly nad hlavami, Kanaďané odpovídali ohlušující palbou a pětadvacítky na vozidlech duněly jako beranidla. Omar vystřílel zásobník do tmy.

V uších mu zvonilo a cítil chuť střelného prachu. Pak uslyšel dlouhý hukot trysek. Náraz bomby rozzářil noc a ukázal tváře kolem něj. Za svítání dorazily kanadské tanky, při jejichž průjezdu duněla země. Když střelba utichla, četa postoupila kupředu a na-

1 Ruhullah Khapalwak a Carlotta Gall, „Taliban Kill Afghan Interpreters Working for U.S. and Its Allies," New York Times, 4. července 2006.
2 Graeme Smith, The Dogs Are Eating Them Now (Toronto: Knopf Canada, 2013).

šla těla na vinicích a v rozbitých staveních – mladíci v krví nasáklých róbách a s pásy nábojů přes ramena. Jeho krajané.

❖ ❖ ❖

Je pro mě těžké vybavit si Omara jako cizince, kterým byl ten první jarní den v roce 2009, když mi u oběda vyprávěl o Kandaháru. Vzpomínám si ale, jak svěží byla zahrádka restaurace, kde jsme seděli a jedli špízy z grilovaného skopového. Když se Omar zeptal, zda jsem v Afghánistánu poprvé, vysvětlil jsem mu, že jsem ho navštívil předloni na podzim během cesty s batohem po Střední Asii.

Po vysoké škole jsem se přestěhoval zpátky k rodičům do Nového Skotska a po několika letech příležitostných prací jsem si našetřil na jednosměrnou letenku do Paříže na jaře 2008. Chtěl jsem být spisovatelem a myslel jsem si, že ve světě najdu materiál, který mi chyběl. Stopoval jsem na Balkán a přepisoval si silniční mapy do zápisníku, spolu s názvy měst, které jsem psal tiskacími písmeny, abych mohl stránky držet otevřené u silnice a řidiči je viděli: TRENTO, LUBLAŇ, NOVI SAD. Léto jsem strávil v chorvatském vnitrozemí, koupal se v bahnitých řekách a popíjel slivovici s partou pankáčů, kteří mě nabrali na hudebním festivalu. Řekl jsem ano všemu, co mi přišlo do cesty, a spal bych na gauči u kohokoli. Myslel jsem si, že když vsadím správně, otevře se nějaký portál a na druhé straně bude život jiný. Když přišel podzim, vydal jsem se pevninou do Indie přes Střední Asii, což znamenalo, že musím projet buď Turkmenistánem, nebo Afghánistánem. V Taškentu bylo snazší sehnat afghánské vízum, a tak jsem v říjnu překročil pěšky Most přátelství, po kterém před třiceti lety ustoupily poslední sovětské tanky, a pode mnou tekla široká a zakalená Amudarjá.

Ještě jsem ani nestihl přejít, když za mnou zastavil řidič, obchodník, který se vracel do Mazáre Šarífu, města na severu Afghánistá-

nu, kam jsem měl namířeno. Většina lidí v severním Afghánistánu mluvila darí, dialektem perštiny, a vyzkoušel jsem prvních pár frází z konverzační příručky, kterou jsem si koupil.

Cesta vedla na jih přes rozlehlé šedé duny, kde se v mlze ztrácely malé stanové tábory, doprovázené stády velbloudů. Hory se prudce zvedly a pak jsme dorazili na předměstí Mazaru. Díval jsem se z okna na vesnice obložené blátem a vousaté muže v turbanech. V betonových postsosvětských městech, která jsem právě opustil, lidé popíjeli vodku v kavárnách, a to i během ramadánu. Překvapilo mě, když jsem uviděl ženy zahalené od hlavy až k patě v burkách – copak ten oděv nezmizel spolu s tálibánem?

Středem Mazaru byla Modrá mešita, jejíž velkolepá kopule a portály byly vyloženy tisíci tyrkysovými dlaždicemi. Podle legendy zde byl pohřben Alí, zeť proroka Mohameda. Na jižní straně náměstí jsem našel hotel Aamo, třípatrovou trosku navštěvovanou řidiči kamionů a poutníky, jejíž chodby byly zaneřáděné zbytky čaje a nedopalky cigaret. Za deset dolarů jsem dostal pokoj pro sebe se čtyřmi opotřebovanými postelemi s výhledem na Modrou mešitu. Tu noc jsem seděl u okna a snažil se vstřebat ten pohled: náměstí sice zářilo neonem jako kasino v Las Vegas, s blikajícími palmami a vším všudy, ale bylo pusté, a já se nemohl zbavit melancholie, když jsem myslel na malé děti, které jsem ten den viděl sbírat odpadky v kanalizaci.

V hotelu pracovala skupinka mladých mužů v mém věku a moje přítomnost je velmi bavila. Byl tu Džavíd, který při procházce v ponožkách přes mramorový dvůr mešity vložil svou hennou pomalovanou ruku do té mé. Kamrán, ten urostlý, mě vzal na zmrzlinu a hranolky a poté, co trval na tom, že si musíme dát páku, mi pohmoždil zápěstí. Ibrahim s oříškovýma očima a knírem mluvil nejlíp anglicky a vedl recepci.

„Znáte Briana Tracyho? Myslím, že je ve vaší zemi velmi slavný," řekl. Četl knihu o osobním rozvoji s názvem *Sněz tu žábu!* „Ukáže

vám, jak neplýtvat časem." Ve volných chvílích studoval podnikový management a počítačové programy. Zeptal se mě, jak by se mohl vystěhovat do Kanady. Neměl jsem ponětí. Bylo to vůbec možné? Ibrahim znal jeden způsob: šetřil peníze, aby si mohl najmout převaděče. *Je to vlastně jednoduché,* zapsal jsem si do deníku. *Pocházím z místa, kam by chtěli jít, ale nemůžou. Já bych se z toho zbláznil, ale pro ně je to prostě fakt.*

I když jsem doma pracoval na stavbě nebo v restauraci, vydělal jsem za den nebo dva víc než oni za měsíc. Byla mezi námi propast, ale myslel jsem si, že ji můžeme překlenout při našich setkáních jako lidé. Přes všechny kulturní rozdíly jsem se s nimi cítil dobře, když jsme spolu trávili čas. Intimita, kterou mi nabízeli, se lišila od typu mužského sbližování, s nímž jsem vyrostl, od opileckého hulvátství a dravého škádlení – tady se o ženách téměř nemluvilo a na veřejných místech, jako jsou čajovny na náměstí, *chaikhany*, je vůbec nebylo vidět. Afghánští muži se k sobě chovali něžně. Bylo to, jako by si po vyloučení žen rozdělili přebytečnou družnost mezi sebou. Kluci mě vzali na bazar a pomohli mi koupit hotový *perahan o tunban* – tuniku po kolena a volné kalhoty, které se v Afghánistánu tradičně nosí. Když jsem kalhoty v pokoji rozbalil, vyprskl jsem smíchy. Koupili jsme špatnou velikost; pas byl široký jako moje rozpětí paží. Ale ne – Džavíd přišel a ukázal mi: stačí je pevně stáhnout bavlněnou šňůrou a nechat všechnu tu látku balonovitě se vyklenout kolem těla. Když jsem přišel dolů oblečený, kluci řvali smíchy. Omotali mi kolem čela černobílý šátek jako turban a pak užasle zírali

Se svými tmavými vlasy a asijskými rysy jsem někde nad Atlantikem překročil barevnou hranici; v Evropě jsem už nepatřil k bělochům. V Anglii mi říkali *Paki*, ve Francii jsem byl *arabe*. Ale když jsem se vydal do Střední Asie, bylo to, jako bych kráčel vstříc zrcadlu; v severním Afghánistánu se směsicí Hazárů, Tádžiků a Uzbeků jsem našel svůj fenotyp. Lidé v mém obličeji viděli svou tvář.

V *chaikhaně* se kluci bavili tím, že zavolali na kolemjdoucího kamaráda, řekli mi, abych mlčel, a nechali ho hádat, ze které jsem provincie. Je to cizinec! vykřikli nakonec. Ale proč vypadá tak afghánsky? ptal se udivený jedinec. A pak všichni naslouchali mému lámanému darí.

Můj otec je Evropan a Kanaďan, vysvětlil jsem. Moje matka se narodila v Americe, ale její prarodiče byli Asiaté. „Japonsko je tady, Kanada je tam," řekl jsem, držel dva prsty od sebe, pak je spojil a usmál se. „A Afghánistán je mezi nimi."

Z Mazáru jsem se autobusem přesunul do Kábulu, kde jsem se ubytoval v hotelu Mustafa, blokovém výškovém domě postaveném v 60. letech minulého století, který byl oblíbenou zastávkou na stezce hippies. V dobách Tálibanu se hotel přeměnil na krytý bazar, ale po americké invazi byl jedním z prvních míst, která znovu otevřela, a ubytoval se v něm každý, kdo si nemohl dovolit Intercontinental. V době, kdy jsem přijel, koncem roku 2008, už se nabízela spousta čistších možností, ale za dvacet dolarů na noc byl Mustafa nejlevnější varianta bezpečná pro cizince. Klientelu tvořily spodní příčky expatů, nezaměstnaní dodavatelé, humanitární pracovníci na volné noze a začínající spisovatelé, jako jsem byl já. U baru obloženého růžovým onyxovým mramorem jsem potkal osmahlého žoldáka, který mi řekl, že je z Rhodesie. Další host, švýcarský zpravodaj se smutnýma očima, mi řekl, že posledních deset let bojoval se závislostí na heroinu. Jedné noci jsme seděli ve společenské místnosti, když už šli všichni spát, a poslouchali vytí pouličních psů, poté, co vytáhl dýmku a ukázal mi, jak roztavit kuličku opia a vdechovat vonné výpary, které se mi rozlévaly končetinami a unášely mě do postele chodbami plnými zrcadlových bazarových stánků.

Končilo mi měsíční turistické vízum a chtěl jsem jet do Íránu, ale hlavní silnice, dálnice 1, která vedla na jih přes Kandahár k hranicím, byla příliš nebezpečná – Tálibán by mohl zastavit

autobus a unést nás. Ovšem létání bylo pro turisty. Existovala méně používaná trasa, která vedla přes hřbet Hindúkuše; museli jste však jet místní dopravou a ubytovat se v *chaikhanách*, které sloužily jako hostince u silnice, což pro člověka ze Západu nebylo chytré, ale od Mazaru jsem lidem říkal, že jsem Kazach, kdykoli jsem se necítil bezpečně. Rozhodl jsem se tedy předstírat, že jsem migrující dělník, který míří do Íránu hledat práci.[1]

Měl jsem strach, ale jakmile jsem v Bamijánu nastoupil do dodávky, už nebylo cesty zpět. Jeli jsme po prašných cestách až za sněžnou čáru. Tohle byla střecha světa, hory, které se táhly až do Tibetu, a to panorama mi připadalo jako sen, který si nedokážu vyložit. Pořád jsem dělal přehmaty, kterými jsem na sebe upozorňoval, například jsem čůral vestoje místo ve dřepu nebo jsem se modlil jako šíita, i když jsem říkal, že jsem sunnita. Přesto, jakkoli jsem jako kazašský migrant musel působit divně, nikdo z mých spolucestujících neuhádl tu divnější pravdu. Lidé se stejně navzájem podezřívali a báli se, co by se mohlo stát na cestě, kterou ohrožovali bandité a povstalci; v noci, když jsme ulehli v řadách na podlahu čajovny, si cestovatelé šeptali o nedávných stínáních hlav a únosech. Jako spousta dětí, které vyrůstají v bezpečí, jsem byl zvědavý na smrt – a tady byla všude kolem nás.

Týden poté, co jsem vyrazil z Kábulu, se naše dodávka prokodrcala říčním údolím a vjela do příhraničního města Herát. S úlevou, že jsem naživu, ale jinak poněkud otupělý, jsem si dopřál hotel s teplou vodou. Zatímco jsem stál ve sprše, nechal jsem dveře otevřené, abych mohl sledovat televizi v rohu pokoje. Barack Obama byl právě zvolen prezidentem Spojených států. V Chicagu zrovna pronášel svůj vítězný projev. Zesílil jsem zvuk, aby jeho hlas přehlušil šum:

---

1 O cestě jsem napsal v článku „Unembedded in Afghanistan", The Coast, 1. října 2009.

A všem těm, kdo se dnes večer dívají zpoza našich břehů, z parlamentů a paláců, i těm, kteří se tísní u rádií v zapomenutých koutech našeho světa, vzkazuji: naše příběhy jsou jedinečné, ale náš osud je společný a vítá nový úsvit amerického vedení.[1]

Pod vodou jsem zavřel oči.

❖ ❖ ❖

„Víte, kdo je Abdul Raziq?" zeptal jsem se Omara, když jsme seděli a kouřili po prvním společném obědě na jaře následujícího roku. Samozřejmě, že věděl. Raziq ještě nebyl slavný po celé zemi, ale každý, kdo pracoval v Kandaháru, znal toho nelítostného třicetiletého správce Spin Bolaku – hlavního jižního hraničního přechodu s Pákistánem – jehož tvář vypadala skoro chlapecky. Jako plukovník pohraniční policie byl Raziq obávaný a obdivovaný pro svůj přístup k Tálibánu – nebrat žádné zajatce –, ale stále se ozývala tvrzení, že byl zapojen nejen do obchodu s opiem, ale i do vražd politických odpůrců. Vyšetřovat ho mohlo být nebezpečné. A bylo tu ještě něco, co jsem Omarovi musel říct: Spin Bolak už jsem jednou navštívil, s Raziqovými muži.

Když jsem se dostal do Herátu, přejel jsem s kanadským pasem do Íránu a strávil tam několik měsíců na cestách. Vrátil jsem se k radostem cestování s batohem – návštěvě téměř prázdného Persepolisu, koupání o Vánocích v Hormuzském průlivu – a válka v Afghánistánu se mi vytratila z mysli. Začal jsem přemýšlet o přihlášce na postgraduální studium, možná na žurnalistiku, a stále jsem si myslel, že konec mé cesty leží v Indii. Abych se tam dostal, musel jsem překročit Pákistán a projet hraničním městem Kvéta, což bylo nebezpečné – někdy v té době tam unesli Američana pracujícího pro OSN. V den, kdy jsem přijel z Írá-

1 Národní veřejný rozhlas (NPR), přepis vítězného projevu Baracka Obamy, 5. listopadu 2008.

nu, jsem se procházel po ulici a připadal si v západním oblečení nápadný, když vtom zastavilo luxusní SUV. Stáhlo se tónované okénko a dva mladí muži v hábitech a s rozcuchanými účesy mě vyzvali, abych přistoupil.

„Aha, vy jste turista?" řekl jeden anglicky a usmál se. Pozval mě k nim na oběd. Zaváhal jsem, ale něco v jejich upřímné zvědavosti naznačovalo, že mě nechtějí unést. Nastoupil jsem a další týden jsme spolu trávili čas, kouřili hašiš a stříleli ze zbraní. Začali mi vyprávět tajemství, třeba o milenkách, které skrývali před svými rodinami. Moji dva kamarádi se vyznali v quettském podsvětí a ukázali mi nemocnici, kde se léčili zranění Tálibánci. Pákistán měl být spojencem USA, ale armáda hrála na obě strany a podporovala povstalce. Květu sžíraly stínové války: náboženské skupiny vraždící šíity, balúčští separatisté útočící na vládu, mafie a kmenové vendety.

Moji hostitelé byli potomky místních paštunských klanů, hluboce zapletených do pašeráctví; jejich rozvětvené rodiny se rozkládaly na obou stranách hranice, kterou Britové vytyčili zhruba před sto lety. Někteří z jejich příbuzných byli v Tálibánu; dalším byl strýc zastávající funkci zástupce náčelníka policie v Květě. Moji noví přátelé byli hrdí na své podnikatelské aktivity a vysvětlovali, že každý měsíc převážejí z Afghánistánu do Íránu dvě tuny opia a pokaždé vydělají kolem čtvrt milionu dolarů. Jejich těžce ozbrojený konvoj Land Cruiserů se řítil kamenitou pustinou na pomezí tří zemí. Íránská pohraniční stráž byla nebezpečná a bylo třeba se jí vyhýbat, zatímco Pákistánci se dali snadno podplatit. Nejdůležitější však bylo afghánské spojení.

„Kdo je to?" zeptal jsem se.

„Velký šéf. Abdul Raziq."

Řekl jsem jim, že jsem spisovatel, ale ne začínající novinář. Teď jsem vycítil příběh. Moji hostitelé koupili tygří mládě jako dárek pro Raziqa a já jsem se jich zeptal, jestli mě vezmou s se-

bou, až se s ním příště vydají do Spin Boldaku. Souhlasili; nevím proč, snad jen z přátelství a nudy. A nemístné důvěry. Znali policisty na hranicích, takže bylo snadné přejít, aniž bych musel ukazovat pas. Byl jsem zpátky v Afghánistánu, v chudinské čtvrti Spin Boldak, plné přepravních kontejnerů přestavěných na obchody a obydlí, kde muži a chlapci pracně vykládali použité mikrovlnné trouby, kytary, DVD přehrávače, jízdní kola, propanbutanové sporáky, motorová vozítka, generátory, navijáky, dětské hračky, oblečení a auta, spoustu aut. Hranice přinášela zisk; většina tohoto zboží se do Afghánistánu dovážela levně a pak se pašovala zpět do Pákistánu, kde byla vysoká cla. Afghánská maková pole, viditelná na okraji města, dodávala téměř veškeré světové zásoby nelegálního opia.[1] Pašeráci a policie byli často stejní lidé a Raziqovi muži zdaňovali vše, legální i nelegální.

Chtěl jsem se s plukovníkem setkat, ale byl pryč, takže jsem musel deset dní čekat v autobazaru, než se Raziq vrátí na pohřeb své babičky z matčiny strany. Na obřadu mě kamarád upozornil na jednoho z hostů, podsaditého vousatého muže: „To je Rahmatullah Sangaryar," zašeptal. „Byl v Guantánamu." Přistoupil jsem k pódiu; Raziq vypadal ještě mladší než na svých třicet let. Měl krátce zastřižené vousy, zpod čepice mu vpředu vybíhaly vlasy do čela, byl oblečený jednoduše v bílém bavlněném hábitu a proužkované vestě. Podal mi ruku, zdvořile se usmál a obrátil se k dalšímu návštěvníkovi. A já se vrátil do Pákistánu.

Teď, když jsem měl důkaz o Raziqově spojení s pašeráky drog, mi editor časopisu, kterému jsem poslal e-mail, řekl, že má o příběh zájem. Ale já jsem musel udělat další reportáž. V Pákistánu jsem si vyřídil afghánské vízum, odletěl do Kábulu a ubytoval se v hotelu Mustafa, kde jsem se setkal s Omarem.

---

1 Úřad OSN pro drogy a kriminalitu, The Global Afghan Opium Trade: A Threat Assessment, červenec 2011.

Po odvyprávění celého příběhu jsem řekl, že pochopím, když si Omar rozmyslí cestu se mnou do Kandaháru. Raziq by mě možná nerad znovu viděl. Ale Omar ani nemukl. Odletěli jsme spolu na jih, kde se snažil co nejlépe překládat do paštunštiny a já se snažil co nejlépe přeložit naše rozhovory do článku pro časopis. Místní, kteří nás někdy zaslechli mluvit spolu anglicky, si občas mysleli, že cizinec je Omar v tričku a slunečních brýlích a že já v hábitu jsem jeho tlumočník – což ho nesmírně bavilo.

Lidé, s nimiž jsme vedli rozhovory, nám vyprávěli o obchodování s opiem, ale také o tělech pohozených Raziqovými muži v poušti, která nesla známky mučení.[1] Stále se vraceli k Raziqovým blízkým vztahům s Američany, k jeho častým návštěvám CIA a speciálních jednotek a k tomu, jak byl do doby, než s nimi začal spolupracovat, bezvýznamnou postavou. Amerika potřebovala spojence, zejména na strategických trasách, jako je Spin Boldak. První bojové brigády vyslané novým prezidentem již byly rozmístěné na jihu; do konce následujícího roku se počet amerických vojáků v Afghánistánu ztrojnásobí.[2] *Tuto válku musíme vyhrát,* řekl Obama.[3]

V noci jsme s Omarem leželi v našem pokoji v Kandaháru na dvou postelích a ve tmě poslouchali přestřelky, které zuřily na předměstí Malajatu. Tálibán byl na prahu města. Snažil jsem se rozplést příběhy, které jsme ten den slyšeli – o kmenech, starých krevních mstách a obchodních dohodách – jež vysvětlovaly fraktálový vzorec války lépe než binární schémata, s nimiž jsem přijel: policie a zločinci, Tálibán a vláda, Západ a terorismus. To všechno bylo třeba nějak vysvětlit lidem doma, kteří se opožděně

1 O Raziqových vraždách jsem psal v článku „Our Man in Kandahar", Atlantic, listopad 2011.

2 Congressional Research Service, Department of Defense Contractor and Troop Levels in Afghanistan and Iraq: 2007–2020, 22. února 2021, 7.

3 Mark Landler, „The Afghan War and the Evolution of Obama", New York Times, 1. ledna 2017.

ně zajímali o tuhle vzdálenou zemi, do níž vtrhli, a teď je vzbudily vracející se rakve s vlajkami. Za třeskotu vzdálených zbraní jsme si s Omarem povídali o životě.

„Jaká je Kanada, brácho?“

„Je tam zima.“

„To je v pořádku,“ řekl a já si dokázal představit jeho otevřené oči ve tmě. „Mám rád chlad.“

Kapitola **3**

Na poslední reportážní cestě před odjezdem do Evropy působil Omar roztržitě. Celou noc proseděl nad telefonem. Nacouval autem do zdi před provinční radou v Kundúzu, kam jsme jeli vyšetřit americký nálet na nemocnici. Když jsem ho nechal s Victorem, naším fotografem, zadrželi je poté, co se připletli do operace komanda. A Omar stále dokola pouštěl v autorádiu svou oblíbenou smutnou písničku „My Heart Will Go On", až jsme ho nakonec s Vicem donutili přestat – načež si nasadil sluchátka.

V Kundúzu se bojovalo a my jsme se museli soustředit, ale cestou zpět do Kábulu jsem se Omara zeptal, co ho trápí. Řekl mi, že jeho matka šla ukázat jeho oblek Lajlinu otci. Jejich domácí ji zdvořile vyslechl, ale její nabídku odmítl s tím, že jeho dcera je ještě příliš mladá. „Je jí devatenáct," rozčílil se Omar. „Je to jen výmluva. Najde se pro ni spousta nápadníků."

Zeptal jsem se ho, co to znamená pro naši cestu. Omar řekl, že neví. Potřeboval víc času; musel znovu zkusit přesvědčit jejího otce. „Nemůžu odjet, aniž bych se zasnoubil," řekl.

V Kábulu mě Omar vysadil u domu, kde jsem bydlel. Nalil jsem si pití a vyšel na zahradu. Chudák Omar. Měl dva nedostatky: byl sunnita, a hlavně byl na mizině. A chtěl si vzít dceru bohatého šíity. V lásce není žádná logika. Ale nikdy předtím jsem ho takového neviděl. Během let měl řadu přítelkyň, což v tak konzervativním místě, jako je Kábul, nebylo snadné. Kdy to s Lajlou začalo být tak vážné?

Dvorek mého přítele byl osázený růžemi, které v Kábulu rostly jako pampelišky. Okvětní lístky byly zaprášené, ale sametově hebké, a když jsem k nim přičichl, vůně mě přenesla zpět do mojí zahrady u domu v Taimání, který je dnes zavřený. O Lajle jsem poprvé slyšel, když jsme se tam nastěhovali. Bylo to pravděpodobně na podzim roku 2012, uspořádali jsme velkou párty – kterou jsme s mou spolubydlící Bette nazvali recepcí, abychom ji odlišili od typické kábulské pijatyky. V době přísunu vojsk byl svět expatů plný večírků na ambasádách, grilovaček v agenturách OSN a uvítacích a rozlučkových párty s velmi neformálními tématy.

Naše akce měla být nóbl záležitostí. Toho odpoledne Omar a Turabaz rozvěsili šňůry barevných světel a připravilo dřevo na ohništi. Alkohol jsme z úcty k afghánským hodnostářům, které jsme pozvali, schovali do kuchyně, ale pod dlouhým stolem s lavicemi, obtěžkaným čerstvou zeleninou z trhu a krvavě červenými granátovými jablky, která měla zrovna sezonu, stály vany s ledem a nealkoholickými nápoji.

Bette byla nizozemská nezávislá pracovnice, která cestovala na jihu v burce a dělala rozhovory s Tálibánem.[1] Ten večer jsme měli společenské ambice; chtěli jsme ukázat, že dokážeme přilákat stejně dobré publikum jako zpravodajské kanceláře; pozvali jsme generály a ministry, afghánské celebrity a zahraniční diplomaty. Ale přijde někdo? Různé předsunuté bezpečnostní týmy pro VIP si

1 Bette Dam, *Muž a motorka* (Utrecht: Ipso Facto, 2014).